

ZÂHİDİN ÖZELLİKLERİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Cenâb-ı Hak dünyada, ahirette cümlelerinizi aziz ve bahtiyar eylesin...

a. Anne-Babası ve Ailesi İçin Çalışan

Kur'a ile açtığım yerden, karşıma gelen hadis-i şeriflerden oku- yorum. Enes RA'ın rivayet ettiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹

السَّاعِي عَلَى وَالِدَيْهِ لِيَكْفَهُمَا أَوْ يُغْنِيَهُمَا عَنِ
النَّاسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَنْ سَعَى عَلَى زَوْجٍ أَوْ وَلَدٍ
لِيَكْفَهُمْ وَ يُغْنِيَهُمْ عَنِ النَّاسِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَالسَّاعِي عَلَى نَفْسِهِ لِيُغْنِيَهَا وَيَكْفَهَا عَنِ النَّاسِ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالسَّاعِي مُكَائِدَةً فِي سَبِيلِ
الشَّيْطَانِ

(طس. عن أنس؛ ك. عن أبي الدرداء)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VIII, s.277, no:8630; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.18, no:9237; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.IV, s.596, no:7710; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XIII, s.360, no:13307.

RE. 212/5 (*Es-sâî alâ vâlideyhi, li-yeküffehümâ ev yuğniyehümâ ani'n-nâsi fî sebîli'llâh; ve men seà alâ zevcin ev veledin, li-yeküffehüm ve yuğniyehüm ani'n-nâsi fî sebîli'llâh; ve's-sâî alâ nefsihî, li-yuğniyehâ ve yeküffehâ ani'n-nâsi fî sebîli'llâh; ve's-sâî mükâedeten, fî sebîli'-ş-şeytàn*) Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Es-sâî, sa'y eden demek. Sa'y etmek de koşuşturmak, gayret etmek mânâsına geliyor. (*Es-sâî alâ vâlideyhi*) "Anne ve babası üzerine, onların işlerini, ihtiyaçlarını karşılamak için koşturan, sa'y ü gayret eden kişi..." Neden?.. (*Li-yeküffehümâ ve yuğniyehümâ ani'n-nâsi*) "Onların ihtiyaçlarını karşılamak ve insanlardan müstağnî kılmak için; yâni onları insanlara muhtaç duruma düşmekten kurtarmak için... İnsanlara el açıp, ihtiyaç arz edip, yardım istemelerinden korumak için, anne ve babasına, onların nâmına, onların iyiliği için, hizmeti için koşturan kimse..." Bu gayreti yapan kişi nedir?.. (*Fî sebîli'llâh*) "Allah yolunda çalışıyor demektir."

Tabii, (*fî sebîli'llâh*) sözü bir müslüman için çok önemli, yüksek bir söz. Yâni Allah yolunda, Allah rızası için... "Sebil!.. Sebil!.." diyoruz, "Su sebil!" diyoruz. Yâni, "Ben bu suyu parayla değil, Allah rızası için, Allah'tan sevabını bekleyerek dağıtıyorum!" demek. "*Fî sebîli'llâh* savaş" diyoruz; Allah rızası için, milleti, devleti, dini, imanı korumak için; haksızlığı engellemek, durdurmak için savaşıyor; çok önemli bir şey.

Demek ki, bu da önemliymiş: “Anne ve babasının ihtiyacını karşılamak ve insanlara muhtaç duruma düşmesini engellemek için koşturan kişi...” Yâni, onların evlâdı tabii, (*vâlidayhi*) denmesinden de anlaşılıyor, “Onların ihtiyaçlarını karşılamak için koşturan evlât...” Niçin koşturuyor demektir? (*Fî sebîli’llâh*) “Yâni cihad eder gibi, hacca gider gibi, Allah rızasını kazanmak için yapılan mühim işlerden birisini yapıyor gibi, *fî sebîli’llâh*tır. O sevabı alır, o zümreye dâhil olur, o şerefi kazanır, o rütbeye erişir.”

(*Ve men seà alâ zevcin evveledin, li-yeküffehüm ve yuğniyehüm ani’n-nâsi fî sebîli’llâh*) “Bir de hanımı için, eşi için yahut çocuğu için; onların ihtiyaçlarını karşılamak, insanlara muhtaç duruma düşmesini engellemek için, onlar için çalışan, koşturan; o da *fî sebîli’llâh*’tır.”

Demek ki helâl ticaret, sanat, işçilik, rençberlik, amelelik, her ne iş ise... “Çoluk çocuğumun ihtiyacını göreceğim, onları başkalarına muhtaç duruma düşürmeyeceğim!” diye çalışan bir insan, hangi yolda çalışıyor demektir?.. *Fî sebîli’llâh* çalışıyor demektir. Allah onu seviyor demektir. Allah’ın rızasına uygun bir faaliyet içinde demektir.

Ne güzel! İslâm ne kadar güzel!.. Ne kadar büyük gerçekleri anlatıyor. Çalışanı ne kadar şerefli bir insan olarak sunuyor. Hayırlı evlâdı, anne babasına yardım eden evlâdı, nasıl yüksek pâyeler vererek taltif ediyor Cenâb-ı Hak, ne kadar güzel!..

(*Ve's-sâi alâ nefsihî, li-yuğniyehâ ve yeküffehâ ani'n-nâsi fî sebîli'llâh*) “Kendisi için çalışan, kendi nefsi için, kendi zâtı için, kendisi için çalışan; onu müstağnî kılmak için, insanların eline bakmaktan, onlardan yardım istemekten, dilenmekten kendisini korumak için gayret eden kimse de, *fî sebîli'llâh*'tır.”

Bunun yaptığı da, yine aynı şerefi kazandırıyor kişiye. Anne babaya veya ailesine veya sırf kendisine... Yâni olabilir ki bir kimse: Annesi babası yoktur, daha evlenmemiştir, tek başınadır, bekâr bir delikanlıdır, aslan gibidir, levent gibidir, yiğittir, tek başına...

Ama neden çalışıyor?.. Kendisini başkasına muhtaç duruma düşürmemek için, insanlardan yardımını karşılayacak, onlara yük olacak bir duruma düşürmemek için çalışıyor. Bu da *fî sebîli'llâh*'tır.

(*Ve's-sâi mükâedeten fî sebîli's-şeytân*) *Mükâede* burada hile yapmak, hilekârlık yapmak, madrabazlık, hile, hud'a yapmak mânâsına, müfâale bâbından masdar olmalıdır, olsa gerektir. “Böyle madrabazlık yapmaya koşturan, hile, hud'a yapmaya koşturan, (*fî sebîli's-şeytân*) o şeytan yolundadır, Rahman yolunda değildir. Hata işlemektedir, günah işlemektedir, kendisinin mâneviyâtını tehlikeye düşürmektedir. Ahiretini mahvetmek- tedir.”

Tabii çevremize bakacak olursak, işte gazeteler, radyolar, televizyonlar; işte yaşadığımız iş çevresi, işte oturduğumuz muhitimiz, aile

çevresi, komşular... Herkes bir şeye koşturuyor bu dünyada. Yâni herkes bir gayret, bir sa'y, bir çalışma peşinde ama, bu çalışmaların hepsi aynı değil. Asil çalışmalar var, şerefli çalışmalar var, sevaplı çalışmalar var... Bir de şerefsizce, kötü, çirkin, fenâ çalışmalar var.

Fenâ çalışmalar, gayr-i meşrû çalışmalar, toplumun zararına, birilerinin haksız yere aleyhine olan çalışmalar. Tabii birisini kandırmak için, aleyhine çalışmayı yapıp başarmak için, öbür tarafa götürebilmek için adamı kandırmak lâzım, hile lâzım, aldatmaca lâzım... Ona *mükâede*, *keyd*, hile yapmak mânâsına, bu kelimeyi kullanmış Efendimiz SAS.

İnsanlar eğer kazançlarını, işlerini görmek için birilerini aldatarak, hile hud'a yaparak yapıyorlarsa, tabii bu şeytan yolundadır. Meselâ sütçü sütünü sağıyor, bir güğüm süt. İçine bir kova su katsa, kim yoğunluğunu ölçecek, kim bunun yakasına yapışacak, nasıl ceza verecek? Yaparsa bunu ne yapmış olur? Sütüne su katmak bir çeşit hiledir. Yâni satıcı onu yapıyor. Alıcı bilse o sütü almaz, veyahut sorsa yapılmasını istemez. İstemedenden, kandırarak yapıyor; bu bir hiledir. Basit bir misâl olsun diye söylüyorum.

Tabii kumaşta hile olur, daha başka alış-verişlerde hile olur, ticarete kandırmaca olur, senette ve sâirede aldatmaca olur...

Meselâ biz Ankara'dayken, karşı komşumuz mobilyacıydı. İşte ticarî bakımdan sıkıntı var, mal satılmıyor. Darda olduğunu söylüyordu komşu, görüşüyoruz.

İşte bir gün geldi, “Şöyle oldu, böyle oldu... Bir zengin adam, böyle altın zincirli, köstekli saatli, kravatı altın iğneli, yakışıklı, boylu poslu bir adam; böyle ütülü pantolonlu, kravatlı... Geldi hemen, ‘Şu takımını, şu takımını, şu takımını, şu takımını, şu takımını alın, işte adresim. Hemen çeki senedi yazayım, ne kadar fiyatı?’ dedi. Hiç pazarlık yapmadan malları aldı.” dedi.

Ondan sonra, tabii sevinçli, beş misafir odası takımını satmış oluyor bir seferinde. Tabii çek olduğu için, parayı almamış ama çeki var. Soruşturmuş:

“—Kimdir bu?” diye. Demişler ki:

“—Bağdat Caddesi’nde büyük bir mağazanın sahibi...”

Zaten adamın kılığından, kıyafetinden, davranışındaki serbestlikten belli ki böyle bir hatırlı, paralı bir insan... Tahkik ettikten sonra, vermiş bizim komşu.

Ama ondan sonra bir ay geçmiş, senetler boş, çekleri tahsil edememiş, para yok. Atlamış, Bağdat Caddesi’ne gitmiş. Demişler ki:

“—Evet bir adam burayı tutmuştu, mobilyayla doldurmuştu. Birden bütün bu malları aldı, kamyonlara yükledi, burayı boşalttı gitti.”

Ha, işte bu korkunç bir aldatmaca tabii... Bu da daha büyüğü, yâni süte su katmak gibi değil. Bunun da ötesinde daha büyük çaptaki ihalelerde, daha büyük çaptaki alışverişlerde,

milyonların, milyarların, yüz binlerce dolarların alınıp verildiği alışverişlerde çeşitli aldatmacalar, hileler olabilir...

Tabii herkes bir yolla para kazanıyor, ömür geçiriyor. Kimisi hayra, kimisi şerre koşturuyor ama, Rabbü'l-âlemîn, yâni yeri göğü yaratan, ins ü cinni yaratan, rızkı veren, yağmuru yağdıran, otları bitiren, insanları yaşatan, geliştiren, olduran, öldüren Cenâb-ı Hak, hepsini görüyor.

Zâten bu dünya bir imtihan dünyası. Bir mü'min için, çok kesin olarak bilinen bir şey... İnanmayan tabii bunu reddettiği, kabul etmediği için, bunlar boş şeyler diye düşündüğü için, öyle sandığı için, bu kanunları filân ayarlayıp, "Eğer kanunlar, mahkeme peşime düşmezse, işim iştir." diye düşündüğü için yapıyor bunu ama, Cenâb-ı Hak *el-hakemü'l-adl* olduğu için,

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ
(التين: ٨)

(*Eleysa'llahu bi-ahkemi'l-hâkimîn*) "Hakimlerin en hakimi, adaletlilerin en adaetlisi değil mi Cenâb-ı Hak?" (Tîn, 95/8)

Hem dünyada, hem ahirette mahv u perişan ediyor. Firavun da olsa, Nemrut da olsa kahrediyor, cezasını veriyor.

Tarihten belli, çevrenize bakarsanız, o da belli... Namuslu insan hayrını, bereketini görür. Helâl lokmayla çoluk çocuğunu besleyen, mutlu

bir ömür sürer. İlle zengin ömür sürmek diye de bir şey yok; ama mutlu, güzel, tertemiz, asil bir ömür sürer, hayat imtihanını tamamlar, ahirete geçer.

Kimisi çok böyle fırtına gibi yaşıyor. Lüks, sefahat ve şa'şaa, tantana içinde... Bu biraz tabii cazip görünebilir inanmayan bir insana ama, inanan buna aldırılmaz. İnanmaya cazip gelir. Çünkü inanan biliyor ki, ahirette mü'minler için Cenâb-ı Hak bunlardan kat kat daha güzellerini, mukayese edilemeyecek kadar güzellerini verecek.

Bu dünya biraz mihnet, meşakkat, imtihan yeridir. Olabilir. Bazı böyle fakr u zaruret, sıkıntı hali. Başta Peygamberler, mübarek evliyâullah, sahabe-i kiram ne sıkıntılar çekmişler!.. Olabilir.

Asıl amaç, asıl ölçek, sizin tabirinizle asıl kriter –ben yabancı kelimeleri kullanmak istemiyorum ama, maalesef yaygın– asıl düşünülmesi gereken ölçek, esas, Cenâb-ı Hakk'ın rızasıdır, ahireti kazanmaktır. Ahireti kazandı mı, ebedî saadeti kazanıyor.

Ahireti kaybettiği zaman, ebedî azâba, hüsrâna uğruyor. İnanmayan inanmıyor. Keşke gösterilmek mümkün olsa da, inanmayanların o ahiret gününde nasıl pişman olduklarını görseler!.. O manzarayı onlar bir görseler, hatalarını anlarlar.

b.Dullara ve Miskinlere Yardım Eden

Diğer bir hadis-i şerif. Bu hadis-i şerif mühim kaynaklarda var. Buhârî'de, Müslim'de, Neseî'de, Tirmizî'de, İbn-i Mâce'de, İbn-i Hibban'da, Ahmed ibn-i Hanbel'de var. *Rıdvânu'l-lâhi ve rahimehümu'llâhu ecmaîn...* Ebû Hüreyre RA'dan rivayet etmişler. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:²

السَّاعِي عَلَى الْأُزْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلِ الصَّائِمِ النَّهَارِ
(حم.خ.م.ت.ن.ه.حب.عن أبي هريرة)

RE. 212/4 (*Es-sâî ale'l-ermeleti ve'l-miskîn, ke'l-mücâhidi fî sebîli'llâh, evi'l-kâimi'l-leyli es-sâimi'n-nehâr.*)

Ermele, kocası vefat etmiş, dul kadın demek. Evlenmiş ama kocası vefat etmiş. Tabii, dulun nesi vardır?.. Dulun çocuğu vardır; kendisini himaye edecek eşi ahirete göçmüştür, yardıma muhtaçtır.

² Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2047, no:5038; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2286, no:2982; Neseî, *Sünen*, c.V, s.86, no:2577; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.724, no:2140; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.361, no:8717; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.55, no:4245; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.II, s.50, no:1215; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.XI, s.299, no:20592; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.470, no:11029; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.283, no:12444; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.46, no:2358; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Kitâbü'l-lyâl*, c.II, s.811, no:610; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.342, no:3547; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.59, no:131; Ebû Hüreyre RA'dan.

Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2237, no:5660; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.346, no:1969; Safvan ibn-i Süleym RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.321, no:6020; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XIII, s.359, no:13306.

Miskin de, fakirliği çok ziyade olan, kendisini geçindirecek bir Şey yapamayan, iyice hâli durgun olan kimse mânâsına... Yâni “Fakirin ve dulun işlerini görmek işin, onlara hayır sağlamak işin, yardımcı olmak işin, geŐimlerini sağlayıvermek işin koşturan kimse ne gibidir? (*Ke’l-mücâhidi fî sebîli’llâh*) Allah yolunda cihada giden, cihad eden, savaŐan mücahid gibidir.”

Ne kadar büyük! O çok büyük bir makam Öünkü. Böyle dullara, fakirlere koşturan da o kadar sevabı alıyor. O kadar mühim bir iŐ yapıyor.

Bir başka benzetme de yapmış Peygamber Efendimiz: Bir; Allah yolunda cihad eden kimse gibidir. İki; (*Ev*) “Yahut, (*el- kâimi’l-leyli es-sâimi’n-nehâr*) gece namaza kalkan, teheccüd namazları kılan kimse; gündüzü oruŐla geÇiren kimse gibidir.”

OruŐ tutmak çok sevap...

إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

(الزمر: ١٠)

(*Innemâ yüveffe’s-sâbirûne ecrahüm bi-gayri hisab*) [Yalnız sabredenlere mükâfâtları hesapsız ödenecektir.] (Zümer, 39/10) buyruluyor. OruÇ Allah’ın çok büyük mükâfât verdiği bir sabır ibadetidir. Hem vücuda faydalıdır, hem kalbe, ruha, gönle faydalıdır, hem zihne faydalıdır. Keşke haftanın belli zamanlarında Efendimiz’in tavsiye ettiği pazartesi ve perŐembe oruŐlarını

ve diğler oruçları tutmaya gayret etse kardeşlerimiz!.. Tabii, bunlar sağlıklı olanlar için... Hastaysa, zâten hastalık bir mazeret oluyor. Oruç tutmak çok sevap...

Geceleyin kalkıp teheccüd namazı kılmak, gece kâim olmak, yâni kalkıp ibadetle geceyi geçirmek; o da çok büyük bir sevap. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

رَكَعَتَانِ مِنَ اللَّيْلِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

(*Rek'atâni mine'l-leyli hayrun mine'd-dünyâ ve mâ fîhâ.*) “Geceleyin kılınan iki rekat namaz, dünyadan ve dünyanın içindeki her şeyden daha hayırlıdır.”

Çok kıymetli bir ibadet... Neden?.. Gösteriş yok, riyâ yok, başkasına çalım satmak yok... İhlâs var, hâlis muhlis bir ibadet. Çünkü odasında kendisi geceleyin, herkes uyurken ibadet ediyor. Samîmiyet var, ihlâs var, içtenlik var... Sonra gecenin ortamı, çevresi çok güzel; sessizlik var, karanlık var...

Gecenin karanlığı, insanın içinin aydınlığını arttıran bir şey... İnsan, gecenin o karanlığında eğer açık bir yerdeyse, yıldızlara baktığı zaman, ne güzel derin duygulara dalar. Yeri göğü yaratan alemlerin Rabbini nasıl düşünür. Yerin göğün azametinden, Cenâb-ı Hakk'ın *Allâhu ekber*'liğini ne güzel anlar. Nasıl derin duygularla mest olur, gaşyolur.

Bizim fakültedeki çalışma arkadaşlarımız benden rica etmişlerdi:

“—Gidelim, Ahlat'ta tarihi eserler var, mezarlar var, kümbetler var, oralarda kitabeler var... Kazılarda çıkan okunması zor, üstünsüz, harekesiz, noktasız buluntular var... Bunlar üzerinde inceleme yapılması ve yazıların okunması lâzım!” diye kardeşlerimiz, arkadaşlarımız benden rica etmişlerdi.

Ben de gitmiştim. Arkadaşımız, kazıların yapılması için kazı başkanıydı. Başka üniversitelerden de, bazı kendilerine yarayacak başka kimseleri de çağırılmışlar. Bir de Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden birilerini çağırılmışlar. Kendi kendilerine, beni de çağırınca tabii ben sofu, softa bir kimse... O çağırılan Ortadoğulular da inanç vs. bakımından biraz zayıf, veyahut ters kimselermiş. Korkmuşlar;

“—Hocamız bunlarla ters düşer, arada çatışma, çekişme, üzüntü olur.” diye endişelenmişler.

Fakat, biz oraya gittik, Ahlat'ta kazıları yaptık, bir ay kadar kaldık. Kulaklarımızın derisi bile güneşten soyuldu. Tatlı bir hatıradır benim için. Geceleri pırl pırl yıldızların altında, sohbetler ettik. Hem o çocuk çok memnun olmuş, çok sevgi ve saygı gösterdi bize, sağ olsun... Hem de bizi oraya beraber davet etmiş olan kazının başkanı, durumdan son derece memnun oldu.

Bu neden oluyor?.. Tabii hak sözün tesiri var. Bir de gecenin şâirâneliği var, insanı derin duygulara götürmesi var. Söylenilen sözler var; okunan ayetler, hadis-i şerifler var. Tabii bunların hepsi etki ediyor.

Geceleyin, bir kere bu ortak sebep. Eğer kapalı bir yerde ise; ses seda yok, ışıkları yaksa uyuyanlar uyanacak, gürültü yapsa başkasını rahatsız edecek, doğru değil... Sessiz sedasız kalkar, yavaşça abdestini alır. Seccadesine geçer, namazını kılar, oturur tesbihini çeker, gözyaşları döker... Tevbe eder, istiğfar eder, münâcaat der Cenâb-ı Hakk'a, niyaz eder, yalvarır yakarır... Ne güzel duygulardır! Allah cümleye tattırsın, çok sevaptır.

İşte böyle, geceleri uyumayıp ibadetle geçirmek, bu güzel haller, evliyâullahın halleridir, sâlihlerin halleridir. Hem böyle geceleri kalkıp ibadetle geçiren, hem de gündüzleri akşama kadar oruç tutan kimse gibidir.

Başına dönelim hadis-i şerifin: Kim bu sevapları alan bahtiyar kişi?.. Dulun, fakirin işlerini görmek, ihtiyacını gidermek için gayret gösteren, koşturan kimse.

Demek ki, muhterem kardeşlerim, aziz dinleyiciler ve izleyiciler! İnsanlar maalesef bencil, başkalarının kullandığı kelimelerle egoist... *Ego*; kendisi, ben demek... *Egoist*; kendici, yâni bencil... Türkçe'si var. İnsanlar öyledir, menfaatperesttir, "Rabbenâ, hep bana!" diye düşünenleri büyük ekseriyettedir ama, İslâm bizim aziz milletimizi çok güzel terbiye etmiştir. Biz hodbin değiliz, kendisini düşünen, kendisini beğenen değiliz. *Diğerbîn*; başkalarını da koruyup, gözeten, fedakârlık yapan, iyilik yapmayı seven milletiz. Yardımsever milletiz, cömert milletiz, misafirperver milletiz.

Tabii öyle yaptığı zaman da, Cenâb-ı Hak;

“—Bak, bu kulum merhametli, öteki hemcinslerine de merhamet ediyor. Bak iyiliksever, mecbur olmadığı halde, bir menfaati olmadığı halde, fedakârlık yaparak iyilik yapıyor!” diye, çok büyük mükâfat verir, merhamet eder. Cenâb-ı Hakk’ın engin merhametine nâil olur.

Onun için, biz bütün insanlığın hayrı için çalışalım, düşünelim!.. Tabii insanlar, varlıkların içinde aziz bir cinstir, eşref-i mahlûkattır. Bütün insanların iyiliği için çalışalım!.. Ama özellikle mü’minlere karşı ödevlerimiz büyük... Mü’min kardeşi, din kardeşi, İslâm kardeşi; onlara karşı çok görevlerimiz var. Uzun asırlar da onların önderliğin yapmış bir milletiz. Hep bize bakıyorlar, bizden bekliyorlar. Şimdi şartlar büyük ölçüde değişmekle beraber, yine de milletimizin çok büyük izzeti, itibarı, değeri var. Yurt dışında gezdiğim yerlerde, ben bunu çok açık seçik görüyorum.

Tabii bütün fakir, geri kalmış, mazlum, mağdur, sömürülen, aldatılan, kandırılan insanların yanında yer alıp, onlara çalışmak uygun. Ama Peygamber Efendimiz’e dahi Allah-u Teâlâ Hazretleri:

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ

(الشعراء: ٢١٤)

(*Ve enzir aşîreteke’l-akrabîn*) “En yakın akrabandan, aşiretinden peygamberlik vazifesini yapmağa, tebliğ vazifesini yapmağa başla!” (Şuarâ, 26/214) diye emretmiş.

Sonra, zekâtın verilmesi âdâbında da, yakınlara vermek, uzaklara vermekten önce geliyor. Önce etrafını, yakın çevresini kalkındırması, koruması gerekiyor. O bakımdan, milletimize hizmet çok çok önemli!..

Sonra, milletimizin aziz fertleri maalesef sun'î hudutlarla veyahut zâlim hudutlarla birbirinden kopartılmış durumda... Elimizi uzatsak, Batı Trakya'daki kardeşlerimiz var. Biraz daha imkânımız olsa, Balkanlardaki kardeşlerimiz var. Kafkasya'daki kardeşlerimiz var, Kırım'daki kardeşlerimiz var... Zulüm altında hücumu uğrayıp, çoluk çocuğu kesilen, öldürülen, toplu halde katledilenler var... Veyahut Orta Asya'daki Türk cumhuriyetleri gibi, kalkınmasına yardım etmemiz gerekenler var. Veyahut, daha başka nice yerlerde, yardıma muhtaç insanlar var...

Afrika'da bir ara idaremiz altında olan ve bize çok vefâ göstermiş olan ülkeler var, milletler var, siyâhî kavimler var. Hâsılı başkaları için de düşünüp, yüreğimiz çarpıp, bütün insanları sevip, onların hizmetine koşmak; şaşırانları doğru yola sevk etmeye çalışmak, yanılanlara gerçekleri öğretmek, muhtaçlara yardımcı olmak, açları doyurmak, çıplakları giydirmek çok önemli!..

Bunları Birleşmiş Milletler Teşkilatları, veyahut batılı devletler yapıyorlar. Ama yaparken bakıyoruz, bazen tarafgirâne, bazen art niyetlerle, bazen başka şeyleri sağlamak için vasıta olarak kullanıyorlar. Biz Allah rızası için onlar kadar, onlardan daha fazla bu gibi işleri yapmağa koşturmalıyız!

c.Zühd Nedir?

Üçüncü hadis-i şerif... Üç hadis okumaya niyet ettiğim için üçüncü hadis-i şerife geçiyorum. Deylemî (Rh.A) Ebû Hüreyre RA- dan rivayet etmiş, *Müsnedü'l-Firdevs*'inde olmalı. *Râmûzü'l- Ehâdîs*'te Deylemî denilince, o kastediliyor. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

الزُّهُدُ أَنْ تُحِبَّ مَا يُحِبُّ خَالِقُكَ وَأَنْ تُبْغِضَ مَا
يُبْغِضُ خَالِقُكَ وَأَنْ تَتَحَرَّجَ مِنْ حَلَالِ الدُّنْيَا كَمَا
تَتَحَرَّجُ مِنْ حَرَامِهَا فَإِنَّ حَلَالَهَا حِسَابٌ وَحَرَامِهَا
عَذَابٌ وَأَنْ تَرْحَمَ جَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ كَمَا تَرْحَمُ
لِنَفْسِكَ وَأَنْ تَتَحَرَّجَ عَنِ الْكَلَامِ فِيمَا لَا يَعْنِيكَ
كَمَا تَتَحَرَّجُ مِنَ الْحَرَامِ وَأَنْ تَتَحَرَّجَ مِنْ كَثْرَةِ
الْأَكْلِ كَمَا تَتَحَرَّجُ مِنَ الْمَيْتَةِ الَّتِي قَدْ اِشْتَدَّ
نَتْنُهَا وَأَنْ تَتَحَرَّجَ مِنْ حُطَامِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا كَمَا
تَتَحَرَّجُ مِنَ النَّارِ وَأَنْ تَقْصُرَ أَمْلَكَ فِي الدُّنْيَا
فَهَذَا هُوَ الزُّهُدُ

(الديلمى عن أبي هريرة)

³ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.300, no:3365; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.379, no:6191; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIII, s.204, no:12935.

RE. 212/3 (*Ez-zühdü en tuhibbe mâ yuhibbu hâlikuke, ve en tubğıda mâ yubğıdu hâlikuke. Ve en teteharrace min halâli'd- dünyâ, kemâ teteharracü min haramihâ; feinne halâlehâ hisâbün, ve harâmehâ azâbün. Ve en terhama cemâ'l-müslimîne kemâ terhamü li-nefsike. Ve en teteharrace ani'l-kelâmi fîmâ lâ ya'nîke kemâ teteharracü mine'l-harâm. Ve en teteharrace min kesreti'l- ekli kemâ teteharracü mine'l-meyteti'lletî kadi'stedde netnüihâ. Ve en teteharrace min hutâmi'd- dünyâ ve zînetihâ, kemâ teteharracü mine'n-nâr. Ve en taksura emeleke fi'd-dünyâ, fehâzâ hüve'z-zühd.*) Bu uzun bir hadis-i şerif. Biraz hızlı anlatmak istiyorum uzun olduğu için ama, bu hadis-i şerif başlı başına, öğrenildiği zaman insanın hayatını doğruya sevk edecek, cenneti kazanmasına sebep olacak, en güzel şeyleri topluca ihtiva eden, çok önemli bir hadis-i şerif. Keşke kardeşlerimiz ezberleyebilseler ve mûcebince amel edebilseler!..

(*Ez-zühd*) Yâni, “Dünyaya aldırılmazlık, âhirete râğbet etmek; dünyaya müstağni, âhirete râğbetkâr olmak.” Bu zühd dediğimiz şey çok kıymetli, İslâm'da tavsiye edilen bir şey. *Zâhid* de, bu *zühd* kelimesinden geliyor; yâni zühd eyleyen, zühdü şiar edinen, dünyaya aldanmayıp, âhirete râğbet eden mânâsına. Hocamız'ın bir adı da, Muhammed'in yanında *Zâhid* idi.

Efendimiz SAS, bu zühdün tarifi olarak bunca cümleleri peş peşe ifade eylemiş bu hadis-i şerife göre. Zühd şudur, şudur, şudur diye sıralıyor. Tabii, bunlar çok olduğu için, ben okuduğum metni kısa kısa anlatayım; siz de kaleminiz elinizde, bir bir yazın!

Zühdün tarifinde birinci olarak Efendimiz'in söylediği cümle:

(En tuhibbe mâ yuhibbu hâlikuke, ve en tubğıda mâ yubğıdu hâlikuke) “Senin yaratanının, yâni Allah’ın sevdiği şeyi senin sevmen; Allah’ın buğz ettiği, kızdığı şeye de senin buğzetmendir. Zühd budur.”

Evet dünyaya aldırmamak ama, Allah’ın sevdiğini sevmek, sevmediğini sevmemek. Cenâb-ı Hak’ın rızasını düşünmek, sevdiğini sevmek. Cenâb-ı Hak neyi sever?.. Merhameti sever. Merhametli olmak... Neyi sevmez?.. Yalanı sevmez. Yalanı bırakmak... Neyi sever? Yardımseverliği sever. Neyi sevmez?.. Cimriliği sevmez. Cimriliği bırakmak. Böyle Allah’ın sevdiğini sevmektir; kızdığına kızmaktır, sevmemektir.

Tabii Allah mü’mini sever, kâfiri sevmez. Allah-u Teâlâ Hazretleri dürüst insanı sever, yalancıyı sevmez. Allah-u Teâlâ Hazretleri mazlumu sever, zâlimi sevmez... Çoğaltabiliriz, sonsuz misaller bulunabilir. Ama bu esas çok önemli: Allah’ın sevdiğini sevmek, Allah’ın buğz ettiğine buğz etmek...

Zühd budur işte! Zühd makbul bir sıfat ama, bir güzel rütbe ama, bir büyük tac ama, işte onu kazanmak için böyle olması lâzım insanın.

(*Ve en teteharrace min halâli'd-dünyâ, kemâ teteharracü min haramihâ; feinne halâlehâ hisâbün, ve harâmühâ azâbün.*) Teteharrece burada noktasız *ha* ile, teba'ud mânâsına; meşakkat yerlerinden sıyrılmak, uzak durmak mânâsına. Haramdan, meşakkatli, sıkıntı verecek şeylerden sakınmak, çekinmek mânâsına kullanılıyor. *Hı* ile olsaydı *teharrüc*, çıkmak mânâsına gelecekti; Bu sakınmak mânâsına geliyor.

“Dünyanın helalinden, haramından kaçınır gibi sakınmak... Çünkü helali de hesaptır. Onun da hesabı vardır.” Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda, hesap vermek de zordur. Rabbimiz bizi bi-gayri hisâb cennetine dahil eylesin... Eğer bizi hesaba çekecek olursa, o sorduğu sorulara nasıl cevap vereceğiz?.. Çok zor bir şey!..

(*Ve harâmühâ azâbün*) “Dünyalığın haramı mutlaka azabdır.” Sen, bu haram parayı, rüşveti, hırsızlığı, zulmü yaptın, gasbı yaptın; elbette onun azabı olacak, korkunç azabı olacak... Azab bir kelime ama, onun ne kadar korkunç olduğunu cehenneme düşenler bilecekler, görecekler.

Onun için, zâhid olan kimse dünyalıktan da sakınır. Helalinden bile sakınır, titizlenir, haramından sakındığı gibi.

Çünkü helâli hesaptır. Yâni, “Nereden kazandın?.. Kazandığının zekâtını verdin mi? Vazifelerini yaptın mı, cihada harcadın mı? Doğru yerlere mi sarf ettin; gösterişe, alkışa mı sarf ettin?” diye bunları hep soracak Cenâb-ı Hak.

Zühdün ikinci tarifinde: “Dünyanın helâlinden de haramı gibi sakınmak...

Çünkü helâli hesaptır, haramı azabdır.” diyor Efendimiz. Bilmiyorum, kaç kişi bunu böyle cân-ı gönülden benimseyip, yapabilir. Ama zühd bu işte...

(Ve en terhama cemâ'l-müslimîne kemâ terhamü li-nefsike.) “Bütün müslümanlara merhamet etmendir, kendine merhamet ettiğin gibi...”

“—İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır!” demiş dedelerimiz.

Herkesi kendin gibi düşün! Sana bir kötülük yapılmasını istemediğin gibi, bir başkasına kötülük yapma!..

Bu çok önemli bir ahlâk kuralıdır. Kendisine acıyıp merhamet ettiği gibi, bütün müslümanlara merhamet edecek. Kendisini düşündüğü gibi, bütün müslümanları düşünecek.

(*Ve en teteharrace ani'l-kelâmi fîmâ lâ ya'nîke, kemâ teteharracü mine'l-harâm*) “Haram sözlerden kaçındığın gibi, boş olan, faydasız olan, anlamsız olan, bir fayda getirmeyecek olan konuşmalardan, lâkırdılardan da uzak durmandır.” Bu da zühddür.

Yâni müslüman biraz sükûtîdir, çünkü sükût da ibadettir. Öyle mâlâyâni denilen faydasız zevzeklik, gevezelik, boş lafları hiç yapmaz. Haramdan kaçındığı gibi, mâlâyâniden de kaçınır. Zâhidlik demek, senin mâlâyâni, anlamsız, boş değersiz, kıymetsiz, faydasız laf, lâkırdı, gevezelik, zevzeklikten uzak durmandır; haram sözlerden uzak durduğun gibi.

(*Ve en teteharrace min kesretü'l-ekli, kemâ teteharrecü mine'l-meyteti'lleti kadiştedde netnühâ*) “Kokuşmuş ve kokusu şiddetlenmiş bir cîfeyi, leşi yemekten uzak durduğun, sakındığın gibi, çok yemekten uzak durmandır.”

Bu da işte çok kimsenin yapamadığı bir şey... Yemekler güzel, imkânlar çok, kesede para var, buzdolabında çeşit çeşit nimetler var, masaya çeşit çeşit şeyler konuluyor. Gel de çok yemekten sakın!.. Biraz zor bu devrin insanı için. Çünkü bu devirde, bizim ülkelerimizde nimet çokluğu var. Nimete şükredilmiyor, nimetler bol bol yeniliyor, çok çok yeniliyor. Nefis besleniyor da, vazifeler düşünülüyor.

Tabii bu devirde de, yine açlıktan kırılanlar da var. Afrika'da, Orta Asya'da, Hindistan'da, Pakistan'da, dünyanın bazı yerlerinde, Balkanlar'da, Kafkasya'da nice nice acı çeken insanlar, ızdırab çeken insanlar var.

(Ve en teteharrace min hutâmi'd-dünya ve zînetihâ, kemâ teteharracü mine'n-nâr) Dünyanın servet ve zînetinden, servet ü samanından, otundan, samanından, süs ve zînetinden sakınmak, uzak durmak, ateşten uzak durur gibi uzak durmak da zühd.

(Ve en taksura emeleke fi'd-dünyâ) “Ve dünyada emelini kısa tutmandır. *(Fehâzâ hüve'z-zühd)* İşte bunları yapmak, asıl zühd budur.” diye Efendimiz sonunda bir daha te'kiden, “İşte zühd, bu saydıklarımıdır!” diye buyurmuş.

İnsanını dünyada emelini kısa tutması, tûl-i emele düşmemek ne demek?.. Bunu pek çok kimse anlayamıyor. Dinliyor, söylüyor, kitaplardan okuyor ama, mânâsını anlayamıyor. Bu şu demek aziz ve muhterem izleyiciler ve dinleyiciler! İnsanın emeli, ümidi... Şöyle kendinizi yoklayın, yarın öleceğini düşünen kaç kişi var içinizde. Hasta olmadan sağlıklı haliyle;

“—Ben yarın ölürüm.” diye düşünen kaç kişi var?

Sorun, imtihan etmek için iş yerinizdeki, çevrenizdeki dostlara, şöyle işin serbest olduğu bir zamanda:

“–İleriye doğru neler yapmak istiyorsunuz, söyle bakalım?” diye bir sorun...

İşte der ki:

“–İnşaallah, bir tane oğlum var, büyüyor, askere gidecek. Ondan sonra, dönünce onu evlendireceğim, bir dükkân açacağım, bilmem ne... Ondan sonra, emekliliğime on beş yıl kaldı, onu bitirdikten sonra, emeklilik maaşını alınca şuraya gideceğim, şunu yapacağım...”
vs.

Hep böyle yıllar, uzun uzun neler düşünülür.

Meselâ otuz yaşındaki bir insana sorsan, o sanki yetmiş yaşına kadar, kırk yıl daha yaşayacağı kendisine söz verilmiş gibi düşünür. Yetmişine, seksenine gelinceye kadar ölmeyeceğini düşünür. Belki daha çok yaşamayı temenni ettiğinden, yaşayacağını düşünür ama, genç yaşta ölecektir. Bir sene sonra ölecektir, altı ay sonra ölecektir.

Allah hayırlı ömür versin, uzun ömür versin... Hüsn-ü hâtime nasib etsin... İşte insanın ölümünün geç olacağını, yaşamının çok uzun olacağını sanması tül-i emeldir. Niye bu kötü bir şey?.. Çünkü nasıl olsa yaşayacağım diye tevbeyi yapmaz ve âhirete çalışmaz.

Ama hemen öleceğini bilse; meselâ, amansız bir hastalığa, doktorların çare bulamadığı bir derde düşmüş bir insan... Böylelerini de gördüm ben. Bir amansız hastalığa düşmüş ve bu hastalığın

belirtileri de çıkmış ortaya. Artık işte bunun günleri sayılı, kendisi de biliyor. Böyle bir insanın hali nasıldır?.. Tevbe eder, günahlardan sıyrılır, borçlarını öder, hakları olan kimselerle helalleşir, âhirete hazırlanır.

İşte tûl-i emel bunu engelliyor. İnsanın yola gelmesini, iyi kul olmasını, Cenâb-ı Hakk'ın razı olacağı işleri yapmasını; tevbeyi, tevbeden sonra da iyi kul olup güzel işler yapmasını engelliyor. “Zaman uzun, nasıl olsa çok yaşayacağım! Nasıl olsa bir gün tevbe ederim, Allah da beni affeder. Nasıl olsa bir gün hacca giderim!” diye günahları işliyor insanlar. O rahatlıktan, rehavetten, o ümitten dolayı...

Emel; ümit demek... *Tûl-i emel*, ümidin müddetinin çok uzaklara kadar uzanması demek. O da yanlış bir şey. Emelini kısa tutacak. Yâni, “Ya hemen ölüverirsem?” diyecek ve hazırlığını ona göre yapacak. Allah bin yıl yaşatsın, çok uzun ömürlü yaşasın, çok hayırlı işler yapsın ama, hemen ölecekmiş gibi âhirete hazırlanması lâzım! Zâhidlik o. Onu düşünmeyen, “Çok yaşarım!” diyen, zâhid değil.

Özetleyerek duamızı yapalım: Allah-u Teâlâ Hazretleri, kendisinin sevdiğini sevmeyi, buğz ettiğine de buğz edip, tam rızasına uygun zihniyete sahip olmayı bize nasib etsin... Dünyanın helâllerinden istifade etmeyi ve onlara da sahip olurken titizlik göstermeyi nasib etsin... Bütün müslümanlara, kendisine merhamet ettiği gibi acımayı ve yardım etmeyi

istemeyi nasib etsin... Fazla söz söylemekten, boş söz söylemekten bizi korusun... Boş söz yerine çok zikir, çok tefekkür nasib etsin...

Çok yemekten uzak tutsun... Çünkü bütün hastalıklar çok yemekten oluyor. İşte ondan nasıl kaçınacaksak, çeşitli tedbirleri alarak, bu kusurlarımızdan da inşaallah uzak duralım.

Dünyanın aldatıcı tantanası, mülkü, zîneti, servet ü sâ mânına aldanmamayı nasib etsin... Çünkü bunların hepsi elden gidecek, mirasçılara kalacak. Onlar, onları helâl olarak yerken, mirası bırakan âhirette onu nereden kazandığının hesabını verecek.

Emelini kısa tutması, ümidini kısa tutması, ne kadar yaşayacağını bilemediği için ölüme ve âhirete hazırlanması lâzım insanın! Allah bize o uyanıklığı gösterecek... Hakîkî zâhidlerden eylesin, âbidlerden eylesin... Rızasını kazanmayı nasib eylesin...

Ama çok uzun yıllar yaşamayı nasib etsin... Bunu candan hepiniz için temenni ediyorum. İnşallah bu tûl-i emel değildir. Yaşamınızı diliyorum, dua ediyorum Cenâb-ı Hak'tan... Çünkü bir müslüman kolay yetişmiyor. Bir müslüman devrildiği zaman, vefat ettiği zaman, İslâm'ın kalesinden büyük bir gedik açılıyor. Bir alim vefat ettiği zaman, öyle oluyor. İslâm'ı bilen insanlar, ahlâklı, edebli, merhametli, ârif, kâmil insanlar çok yaşasınlar...

Keşke Yunus Emre sağ olsaydı, hâlâ zamanımıza kadar; kim bilir ne kadar faydalı olurdu halkımıza... Keşke Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Konya'da sağ olsaydı; ne güzel nasihatler verirdi herkese, idarecilere ve sâireye...

Allah-u Teâlâ Hazretleri uzun ömrünüzü a'mâl-i sâliha ve hayrat-ü hasenât ile değerlendirmenizi nasib etsin... Huzuruna yüzü ak, alnı açık varmamızı, cennetiyle, cemâliyle müşerref olmamızı, sizlere de bizlere de nasib eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

14. 07. 2000 - AVUSTRALYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü